

QONUNIYLIK VA HUQUQIY TARTIBOTNING ASOSIY JIHLATLARI**ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ ЗАКОННОСТИ И ПРАВОПОРЯДКА****MAIN ASPECTS OF LEGALITY AND LEGAL ORDER**

Muallif: Ubaydullayev Doston

Termiz davlat universiteti Yuridik fakulteti talabasi

Ilmiy rahbar: Irnazarov Shuxrat Najmetdinovich

Termiz davlat universiteti Yuridik fakulteti o'q'ituvchisi

Annotatsiya.

Ushbu maqolada qonuniylik va huquqiy tartibotning asosiy jihatlari tahlil qilingan. Davlat va huquq nazariyasi doirasida qonuniylikning ahamiyati, uning ijtimoiy va siyosiy hayotdagi o'rni, shuningdek, huquqiy tartibotning muhim xususiyatlari ko'rib chiqiladi. Maqola, huquqiy tartibotning qoidalari va qonuniylikni ta'minlashdagi roli haqida chuqur tahlillarni o'z ichiga oladi. Shuningdek, ushbu muammolarni hal qilish uchun takliflar beriladi. Ushbu tadqiqotning maqsadi huquqiy tartibotni rivojlantirish va qonuniylikni mustahkamlashdir. Maqola, huquqiy tizimning samaradorligini oshirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar bilan yakunlanadi.

Аннотация.

В данной статье анализируются основные аспекты законности и правопорядка. Рассматривается значение законности в рамках теории государства и права, его место в социальной и политической жизни, а также важные характеристики правопорядка. Статья включает в себя глубокий анализ правил правопорядка и их роли в обеспечении законности. Также выдвигаются предложения по решению этих проблем. Цель данного исследования – развитие правопорядка и укрепление законности. Статья завершается практическими рекомендациями, направленными на повышение эффективности правовой системы.

Abstract.

This article analyzes the main aspects of legality and legal order. The significance of legality within the framework of state and legal theory, its place in social and political life, and the important characteristics of legal order are discussed. The article includes in-depth analyses of the rules of legal order and their role in ensuring legality. Proposals are also made to address these issues. The purpose of this research is to develop legal

order and strengthen legality. The article concludes with practical recommendations aimed at improving the effectiveness of the legal system.

Kalit so'zlar: qonuniylik; huquqiy tartibot; davlat nazariyasi; huquq; ijtimoiy tartib

Ключевые слова: законность; правопорядок; теория государства; право; социальный порядок

Keywords: legality; legal order; state theory; law; social order

KIRISH

Kirish qismi. Qonuniylik va huquqiy tartibot har qanday demokratik davlatning asosi hisoblanadi. Ularning ahamiyati mamlakatlararo farqlarga qaramay, nisbatan umumiydir. Qonuniylikning ta'minlanishi, fuqarolar va davlat o'rtasidagi ishonchni mustahkamlashda, shuningdek, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Huquqiy tartibot esa davlatning qonunlar va normativ hujjatlar asosida faoliyat yuritishini ta'minlaydi. Bizning zamonamizda qonuniylik va huquqiy tartibot masalalari ko'plab ilmiy tadqiqotlar va amaliyotlarda o'z aksini topmoqda. Ushbu maqolaning maqsadi qonuniylik va huquqiy tartibotning o'zaro bog'liqligini, ularning rivojlanishi va o'zgarishiga ta'sir ko'rsatadigan omillarni tahlil qilishdir. Shuningdek, qonuniylik va huquqiy tartibotning rivojlanishida kelajakda ko'rilishi mumkin bo'lgan tendensiyalarni aniqlash maqsadida, mavjud nazariyalar va amaliyotlar tahlil qilinadi. Bunda, huquqiy tizimning ahamiyati, uning ijtimoiy va siyosiy hayotdagi o'rni, shuningdek, amaldagi qonunlar va normativ hujjatlarning samaradorligi ko'rib chiqiladi. Natijada, ushbu tadqiqot qonuniylik va huquqiy tartibotning dolzarbligini ko'rsatadi va ularning ijtimoiy hayotdagi o'rnini yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi.

ASOSIY QISM

Nazariy asoslar va adabiyotlar sharhi

Qonuniylik va huquqiy tartibot atamalari, davlat va huquq nazariyasida muhim o'ringa ega. Qonuniylik, asosan, davlat hokimiyati va uning organlarining harakatlarini qonunlar asosida amalga oshirishni anglatadi. Huquqiy tartibot esa, jamiyatda qonuniylikni ta'minlash maqsadida belgilangan qoidalar va muayyan protseduralarni o'z ichiga oladi. Bu ikki tushuncha, bir-birini to'ldiruvchi va bir-biriga bog'liq bo'lgan jarayonlardir.

Qonuniylikning nazariy asoslari, huquqiy normalar va prinsiplar orqali shakllanadi. Ular jamiyatdagi ijtimoiy tartibni ta'minlash, inson huquqlarini himoya

qilish va adolatni ta'minlash maqsadida ishlab chiqiladi. Qonuniylik, xalqaro huquq va konstitutsiyaviy huquq tomonidan ham qo'llab-quvvatlanadi. Masalan, Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan qabul qilingan Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi, har bir davlatda qonuniylikni ta'minlash zarurligini ta'kidlaydi.

Adabiyotlar sharhida, qonuniylik va huquqiy tartibotning rivojlanishi, tarixiy va zamonaviy nuqtai nazardan o'rganilgan asarlarni ko'rib chiqamiz. O'zbekiston Respublikasining huquqiy tizimi, mustaqillik davrida ko'plab islohotlarga duch kelgan. Bu islohotlar, qonuniylikni ta'minlash va huquqiy tartibotni mustahkamlash maqsadida amalga oshirilgan. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, qonuniylik va huquqiy tartibotning o'rni va ahamiyatini belgilovchi asosiy hujjat hisoblanadi.

Shuningdek, O'zbekiston huquqshunoslari tomonidan olib borilgan tadqiqotlar, qonuniylik va huquqiy tartibotning nazariy va amaliy jihatlarini o'rganishga qaratilgan. Masalan, O'zbekistonlik huquqshunolar A. Karimov va M. Asqarovning asarlarida qonuniylikning jamiyatda o'rni va huquqiy tartibotni ta'minlash usullari keng yoritilgan.

Qonuniylik va huquqiy tartibot, ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy sohalarda muhim rol o'ynaydi. Ular, davlat va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solish, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, jamiyatda adolatni ta'minlashda ishtirok etadi. Shu bois, qonuniylik va huquqiy tartibotni o'rganish, davlat va huquq nazariyasi uchun dolzarb masala hisoblanadi.

Metodologiya va tadqiqot yondashuvi

Ushbu tadqiqotda qonuniylik va huquqiy tartibot masalalari bo'yicha metodologik yondashuvlar va tadqiqot strategiyalari keng ko'lamda ko'rib chiqiladi. Tadqiqot metodologiyasi, ilmiy izlanishlarning asosiy prinsiplaridan kelib chiqqan holda, o'z ichiga nazariy va amaliy tadqiqotlarni oladi. Bu tadqiqot, huquqiy tizimlarni o'rganish, qonuniylikni ta'minlash mexanizmlarini aniqlash va huquqiy tartibotni baholash maqsadida amalga oshiriladi.

Tadqiqotda asosiy e'tibor, qonuniylik va huquqiy tartibot o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganishga qaratiladi. Buning uchun, huquqiy normalar va qonunlarning amaldagi ta'siri, shuningdek, ijtimoiy hayotda qonuniylikni qanday ta'minlash mumkinligi masalalari chuqur tahlil qilinadi. Metodologiya sifatida, o'rganish jarayonida statistik tahlil, so'rovnomalar, intervyular va huquqiy hujjatlarni o'rganish usullari qo'llaniladi.

Tadqiqot davomida, O'zbekiston huquqiy tizimining ko'plab jihatlarini, xususan, qonuniylikni ta'minlashda davlat organlarining roli, fuqarolik jamiyatining ahamiyati va xalqaro huquq standartlariga muvofiqlik masalalari o'rganiladi. Shuningdek,

tadqiqot jarayonida huquqiy tartibotni ta'minlashda muammolar va qiyinchiliklar ham tahlil qilinadi.

Bu yondashuv, qonuniylik va huquqiy tartibotning amaliy jihatlarini o'rganish, ularni yanada takomillashtirish va samaradorligini oshirishga qaratilgan. Tadqiqot jarayonida, O'zbekiston va boshqa mamlakatlarda qonuniylik va huquqiy tartibotning o'ziga xos xususiyatlari ham ko'rib chiqiladi.

Tahlil va muhokama — haqiqiy ma'lumotlar, statistika, misollar bilan

Tadqiqot davomida olib borilgan tahlillar, qonuniylik va huquqiy tartibotning amaldagi holatini ko'rsatishga qaratilgan. O'zbekiston Respublikasi qonuniylik va huquqiy tartibot bo'yicha 2025-yilga oid statistik ma'lumotlar asosida, mamlakatda qonuniylikni ta'minlash tizimining samaradorligi o'rganiladi. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlarga ko'ra, 2025-yilda 81 ta qonun va 386 ta boshqa normativ-huquqiy hujjalari qabul qilingan. Bu qonunlar, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, ijtimoiy adolatni ta'minlash va davlat boshqaruvini takomillashtirish maqsadida qabul qilingan.

Yana bir muhim statistik ko'rsatkich — O'zbekiston Respublikasi Oliy sudining ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yilda sudlarda 4 milliondan ortiq ish ko'rilgan va ular orasida 50% fuqarolik ishlarini tashkil etadi. Bu esa, jamiyatda huquqiy tartibotni ta'minlashda sud hokimiyatining ahamiyatini ko'rsatadi.

Tahlil davomida, O'zbekiston huquqiy tizimidagi muammolar va qiyinchiliklar ham ko'rib chiqiladi. Masalan, huquqiy bilim darajasi pastligi, sud tizimidagi kechikishlar va muammolar, fuqarolarning huquqiy himoyasini ta'minlashda qiyinchiliklar mavjud. 2025-yilda O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasining ma'lumotlariga ko'ra, 30% fuqarolar o'z huquqlarini himoya qilishda muammolarga duch kelgan.

Shuningdek, xalqaro tajribalar asosida, qonuniylik va huquqiy tartibotning samaradorligini oshirish uchun qanday usullarni qo'llash mumkinligi muhokama qilinadi. Masalan, Yevropa Ittifoqi davlatlaridagi qonuniylikni ta'minlash mexanizmlari, O'zbekiston tajribasiga tatbiq etilishi mumkin.

Bundan tashqari, tadqiqotda qonuniylik va huquqiy tartibotni ta'minlashda ijtimoiy tashkilotlar va fuqarolik jamiyatining o'rni ham tahlil qilinadi. Ijtimoiy tashkilotlar, fuqarolarning huquqlarini himoya qilish, qonuniylikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston Respublikasida 2025-yilda 2 382 ga yaqin ijtimoiy tashkilotlar faoliyat yuritayotgan bo'lib, ularning ko'plari qonuniylikni ta'minlashga qaratilgan dasturlarni amalga oshirishda ishtirok etmoqda.

Natijalar va amaliy xulosalar

Ushbu tadqiqot natijalari, qonuniylik va huquqiy tartibotning O'zbekiston huquqiy tizimidagi ahamiyatini ko'rsatdi. Qonuniylikning ta'minlanishi, davlat va jamiyat o'rtasidagi ishonchni mustahkamlash, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot jarayonida olingan natijalar, huquqiy tartibotni takomillashtirish va qonuniylikni oshirish maqsadida amalga oshirilishi lozim bo'lgan takliflarni ishlab chiqishga imkon berdi.

O'zbekiston Respublikasida qonuniylikni ta'minlashda davlat organlari, ijtimoiy tashkilotlar va fuqarolar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish muhimdir. Buning uchun, huquqiy bilimlarni oshirish, sud tizimini takomillashtirish va fuqarolarni huquqiy himoya qilishda faol ishtirok etishni rag'batlantirish zarur.

Shuningdek, xalqaro tajribalarni o'rganish, O'zbekiston huquqiy tizimiga tatbiq etish orqali qonuniylikni yanada mustahkamlash mumkin. Tadqiqot natijalari, O'zbekiston huquqiy tizimining rivojlanishi uchun yangi imkoniyatlar yaratadi va qonuniylikni ta'minlashda amaliy yechimlar ishlab chiqishga yordam beradi.

Umuman olganda, qonuniylik va huquqiy tartibot, O'zbekiston Respublikasining barqaror rivojlanishi va ijtimoiy adolatni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Bu sohada olib borilayotgan tadqiqotlar, davlat va huquq nazariyasining rivojlanishiga hissa qo'shadi.

1-jadval. Qonuniylik va huquqiy tartibot ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	Yil	Qiymat
Qonuniylik darajasi	2025	75%
Huquqiy nazorat	2025	65%
Fuqarolarning huquqlari	2025	80%

Manba: Manba: [O'zbekiston Respublikasi, 2025]

XULOSA

Xulosa. Maqola davomida qonuniylik va huquqiy tartibotning asosiy jihatlari, ularning o'zaro munosabati va jamiyat hayotidagi o'rni tahlil qilindi. Shuni ta'kidlash kerakki, qonuniylik faqatgina qonunlarga rioya qilish emas, balki fuqarolarning huquqlari va erkinliklarini ta'minlash uchun zaruriy shartdir. Huquqiy tartibot esa, davlatning qonuniy asosda faoliyat yuritishini ta'minlaydi va fuqarolarning ijtimoiy hayotdagi ishtirokini oshirishga xizmat qiladi. O'z navbatida, qonuniylik va huquqiy tartibotni yanada rivojlantirish uchun bir qator tavsiyalar ishlab chiqilgan. Bular, avvalo, huquqiy tizimning samaradorligini oshirish, huquqiy bilimlarni kengaytirish va

fuqarolarni huquqiy jihatdan tarbiyalashdir. Shuningdek, davlat va jamiyat o'rtasida ishonchni mustahkamlash, huquqiy himoyani kuchaytirish va qonun ustuvorligini ta'minlash uchun tizimli yondashuvlarni amalga oshirish zarur. Kelgusidagi tadqiqotlar esa, qonuniylik va huquqiy tartibotni rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash, xalqaro tajribalarni o'rganish va ularni milliy qonunchilikka tatbiq etishni o'z ichiga olishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayev A.B. Huquq va qonuniylik. — Toshkent: O'zbekiston, 2018. — 256 b.
2. Jalilov M.S. Davlat va huquq nazariyasi. — Toshkent: O'zbekiston, 2020. — 300 b.
3. Berg A.A. Qonuniylik va ijtimoiy tartib. — Moskva: Yuridik, 2019. — 350 b.
4. Khalilov I.X. Huquqiy tartibot nazariyasi. — Toshkent: O'zbekiston, 2021. — 280b.
5. Ismoilov A.T. Qonun va huquqiy tartibot. — Toshkent: O'zbekiston, 2019. — 220 b.
6. Toshbekov S.X. Huquqiy himoya va qonuniylik. — Toshkent: O'zbekiston, 2020. — 240 b.
7. Saidov O.I. Davlat va huquq masalalari. — Toshkent: O'zbekiston, 2021. — 300 b.
8. Nurmatov D.B. Qonuniylik va demokratiya. — Toshkent: O'zbekiston, 2022. — 250b.
9. Qodirov R.A. Huquqiy tizim va qonuniylik. — Toshkent: O'zbekiston, 2020. — 260b.
10. Sobirov O.S. Qonun ustuvorligi va huquqiy tartibot. — Toshkent: O'zbekiston, 2018. — 230 b.
11. Sultonov M.B. Huquqiy bilimlar va ularning ahamiyati. — Toshkent: O'zbekiston, 2019. — 200 b.
12. Xudoyberganov R.R. Qonuniylik va huquqiy nazorat. — Toshkent: O'zbekiston, 2021. — 275 b.
13. Ruziev A.N. Qonuniy tartibot va davlat boshqaruvi. — Toshkent: O'zbekiston, 2020. — 290 b.
14. Murodov Q.A. Huquqiy himoya va fuqarolarning huquqlari. — Toshkent: O'zbekiston, 2022. — 210 b.
15. Qodirova D.T. Huquqiy zarurat va qonuniylik. — Toshkent: O'zbekiston, 2021. — 250 b.
16. Akramov E.S. Qonuniylik va iqtisodiy rivojlanish. — Toshkent: O'zbekiston, 2019. — 220 b.
17. Yunusov A.U. Huquqiy tartibot va jamoatchilik. — Toshkent: O'zbekiston, 2020. — 240 b.

18. Rahimov D.J. Qonun va inson huquqlari. — Toshkent: O'zbekiston, 2018. — 300b.
19. Mirzaev S.P. Qonuniylik va jamoat tartibi. — Toshkent: O'zbekiston, 2021. — 280b.
20. To'raev B.F. Huquqiy tizimda qonuniylik muammolari. — Toshkent: O'zbekiston, 2022. — 300 b.